

In zijn nieuwste boek *Bloedsinaasappels* bezingt Martin Šimek zijn eigen paradijs Calabrië in Zuid-Italië, waar niet de mens maar de natuur het ritme van het leven bepaalt. Als emigrant zocht hij lang naar de vrijheid. “Leven in het moment, dat is volgens mij de definitie van vrijheid.”

‘De
natuur
is mijn
religie’

INTERVIEW EVELINE STOEL
FOTO'S BONITA POSTMA
EN MARTIN ŠIMEK

‘Mijn Italiaanse buren leven

Een lapje grond met wat sinaasappelbomen en wijnranken, een eenvoudig huisje en buren op wie je kunt bouwen. Meer heeft een mens niet nodig. Dat is kort door de bocht de boodschap van *Bloedsinaasappels*, het nieuwste boek van Martin Šimek (Praag, 1948). De interviewer, tenniscoach en cartoonist schetste een prachtig portret van Calabrië, waar hij een paar maanden per jaar doorbrengt met zijn vriendin en hun twee zoontjes van vijf en zeven jaar. “Ik heb het paradijs gevonden”, vertelt hij in Amsterdam, zijn andere thuisbasis. “Veel mensen dromen van een Rolls-Royce of een immense villa, maar vrijheid is niet te koop. De wegen zijn vol, dus je staat in de file met je mooie auto. En die villa staat in Monte Carlo of Cannes, waar het in de jaren twintig van de vorige eeuw vast prachtig was, maar nu allang niet meer. Rijke mensen zitten vaak op totaal verkeerde plekken, in luxe gevangenissen. Als je gelukkig wilt worden, kan je beter naar arm Italië gaan, naar een halfverlaten dorpje zoals het ‘mijne’, waar de gemiddelde leeftijd zeventig is en een vierde van de vierhonderd inwoners analfabeet. De komst van de postbode is hier al een evenement. Ons huis staat op een berg, het is alleen te bereiken via een ezelpaadje en heeft uitzicht op de Ionische Zee, waarin ik regelmatig zwem. Er zijn daar plekken in de natuur waar in de zestien jaar dat ik er kom, nooit mensen zijn geweest. Ruige bossen met beekjes, rotsen, ravijnen en wilde rozen. Het is er fabelachtig mooi.”

Zoeken naar vrijheid

Bloedsinaasappels is een ode aan de Zuid-Italiaanse streek Calabrië en haar bewoners. Maar meer nog is het een pleidooi voor een eenvoudig leven, waarin de haast wordt afgezworen en de natuur een prominente rol speelt. “Als economiëstudent verbaasde ik me al over de opvatting dat een economie altijd moet groeien”, zegt Šimek. “Iets wat alsmat groeit, wordt toch een monster? En waarom begint het tv-journaal met het beursnieuws? Als ik door Amsterdam loop, struikel ik over de neurotische

met de natuur en de natuur maakt je nederig’

types die constant aan het twitteren zijn, allerlei maniertjes hebben. Mijn Italiaanse buren hebben daar geen last van. Zij leven met de natuur en de natuur maakt je nederig. Mij in elk geval wel.” De natuur van zijn jeugd was groen en bosrijk. Šimek herinnert zich meren vol karpers en met mos begroeide gebieden waar je paddenstoelen kon plukken. “Bepaalde delen van Tsjecho-Slowakije waren verpest door de kolenindustrie, maar omdat het een dunbevolkt land is, was er nog veel vrije natuur. Op zondagen gingen we wandelen met het gezin: mijn ouders, mijn twee broers en ik. Daar genoot ik van, alleen in de natuur kon je het communistische regime even vergeten.” Hij schreef erover in *De vuurvliegjes achterna*, het relaas van zijn vlucht naar de vrijheid. Dankzij een connectie bij de partijtop wist Šimeks vader, dichter en filosoof, zijn huis in de chique Praagse wijk Hanspaulka te behouden. Maar zoals veel intellectuelen werd doctor Šimek wel gedwongen fabriekswerk te doen, in zijn geval cementzakken sjouwen, waardoor hij om vier uur moest opstaan en 's middags doodmoe thuiskwam. Om financiële redenen verkocht de familie stukje bij beetje de inboedel en werd de tuin omgespit tot moestuin. In het voormalige theehuis scharrelden kippen en konijnen. Thuis werd naar Radio Free Europe geluisterd, maar op straat waren de Šimeks op hun hoede. Martin mocht op school niet met iedereen bevriend raken en oudere broer Slávek moest als cabaretier zijn voorstellingen door de censoren laten beoordelen. Toen de Russen in 1968 Praag binnenvielen, met de intentie de teugels nog strakker aan te halen, bedacht de destijds 19-jarige Martin Šimek zich geen moment. Hij pakte zijn koffer en vluchtte met twintig dollar op zak naar Wenen. Via een studiebeurs kwam hij vervolgens terecht in Nederland. “Ik dacht dat iedereen hier gelukkig zou zijn”, zegt Šimek. “Maar ik trof ernstige, zorgelijke gezichten. En dat is alleen maar erger geworden. Lang heb ik de belichaming van vrijheid gezocht in een persoon en ik kwam uit bij Ramses Shaffy, die mijn idool werd.

Later ben ik het gaan zoeken in een plek. Dat is een voordeel van emigrant zijn: je mag zelf een nieuwe plek kiezen.”

Leven in luxe

Hij koos voor Italië, begin jaren tachtig. Eerst woonde hij in Rome, waar hij als tenniscoach betrokken was bij de oprichting van een tennisclub, maar hij besloot dat de stad hem te druk was. Hij verhuisde naar een dorpje dat bereikbaar was vanaf een vliegveld, zodat hij er zijn pupillen kon ontvangen. “Tennissers die op de wereldranglijst stonden, trainde ik in een oude kerk”, zegt hij lachend. “Niemand daar wist wie ze waren. Voor sommige spelers werkte dat heel goed, maar er waren ook jongens die het zagen als een bewijs van mijn gekte. Die zeiden: ‘Hij rijdt in een oude vrachtwagen en woont in een afgelegen dorp. Dat is toch krankzinnig?’ Ja, tennissers zijn vaak verwend. Een buurvrouw schotelde ze een kip voor die ze de dag daarvoor nog hadden zien rondscharrelen en sommigen vonden dat maar niks. Het besef van biologische producten was toen nog niet doorgedrongen, luxe kwam uit de supermarkt. Nu weten we dat wat wij altijd zagen als primitief, de grootste luxe is. In feite leef ik dus al tientallen jaren in luxe.” Toen Šimek de tenniswereld vaarwel zegde, zakte hij meteen af naar het puntje van de Italiaanse laars, waar, zoals hij schrijft, de dorpjes worden verbonden door onverharde kronkelwegen en de koop van een >

‘Wat ik altijd zag als primitief, is in feite de grootste luxe.’

> huis nog beklonken wordt met een handdruk. Šimek ontdekte het gebied via zijn vriend Pasquale Capone, de markante Italiaanse barbier die in Amsterdam al jaren strijdt voor de koestering van klassieke ambachten. In diens geboortestreek vond Šimek meer mensen die hun leven op exact dezelfde manier leidden als de generaties vóór hen. Het bleken de ‘figuranten’ te zijn naar wie hij jarenlang op zoek was. “Sommigen zijn inmiddels hoofdrolspelers geworden”, zegt hij. “De mensen daar zijn waarachtig intelligent. Hun kennis bestaat niet uit Wikipedia-weetjes. Op ons land staan varkens- en kippenhokken die ik heb verbouwd tot gastenverblijven. Laatst sliep ik om en om een nachtje met een van mijn kinderen in zo’n huisje. Ik was met Chacha, de oudste, en zei tegen hem: ‘Wat ben je toch een lieve jongen en een leuk vriendje van me. Ben ik ook jouw vriendje?’ En hij zegt: ‘Nee. Jij bent mijn tata - mijn papa.’ Het klonk zo stellig dat ik ervan opkeek. Later vertelde ik dat aan mijn Italiaanse buurman en die antwoordde: ‘Vriendschap kan overgaan, maar een vader is voor altijd.’ Dat heeft hij als analfaabeet vast niet uit een opvoedingsboekje. Deze man snapt het, zonder te beseffen dat hij iets intelligents zegt.”

De natuur als coach

Volgens Šimek komt het door de natuur. “Wij zijn zo in ons hoofd gaan zitten, dat we ons gevoel niet meer vertrouwen. Wie is omringd door natuur, weet veel. Als je daar haast hebt, of een stellige mening, maak je jezelf volstrekt belachelijk. En dat geldt niet alleen in Italië. Ik heb ooit in het Noord-Hollandse Obdam gewoond. Mijn buurman daar, boer Huibers, had dezelfde levensvisie als mijn Italiaanse burens. De natuur is hun religie - en voor mij inmiddels ook. Zij wéten, zonder erover te praten. Toen ik voor het eerst mijn wijnranken moest snoeien, dacht ik: dat leer ik van Saverio. Dus hij ging knippen, maar hij legde niets uit. En ik zei: ‘Waarom knip je hier, wat is de hoofdtrak, waar zit de zijtak?’ Maar Saverio gaf geen antwoord. Daarna vroeg ik het aan Antonio, maar dat ging precies hetzelfde, net als daarna met

Ik leef dus al tientallen jaren in luxe’

Nicola. Ik raakte geïrriteerd, tot ik besepte dat zij iets deden wat ik als tenniscoach ook deed; je kunt het beter voordoen dan uitleggen. Woorden zitten vaak alleen maar in de weg. Zo liet ik mijn tennissers hard slaan met een rauw ei in de linkerhand, dat ze daarbij niet mochten stukknijpen. Zoiets heeft meer effect dan zeggen dat ze te veel kracht gebruiken. Ik ben altijd jaloers geweest op mensen die een coach hadden. Een goede coach werkt als een katalysator. Hij overvoert je niet met informatie, maar creëert situaties waarvan je iets leert. Dat is ongelofelijk spannend om te doen. Toen ik dat eenmaal doorhad, dacht ik: hoe ver had ik zelf als tennisser wel niet kunnen komen met zo’n coach? Nu heb ik de natuur, dat is mijn coach. Ik zie bijvoorbeeld regelmatig beesten doodgaan, omdat ze oud zijn of door andere dieren worden opgegeten. Daarvan heb ik geleerd dat sterven iets heel gewoons is, het hoogtepunt van het mysterie dat het leven is.”

Leven in het moment

Gevraagd naar het belangrijkste wat de natuur hem leerde, hoeft Šimek niet lang na te denken. “Rust”, antwoordt hij resoluut. “Dat krijg je op het moment dat je beseft: alles wat ik nodig heb, is hier. Op mijn tweeënzestigste heb ik mijn theaterdebuut gemaakt met een voorstelling naar *De vuurvliegjes achterna*; in november is de première van mijn theatervertelling op basis van *Bloedsinaasappels*. Tweeënhalf uur praten, zonder muziek, en het komt niet eens in mij op dat het zou kunnen mislukken. Want ook als het mislukt, is het uniek. Zo ging ik ook te werk als interviewer; iets kan alleen echt of onecht zijn. Als je goed luistert, met oprechte interesse, komen de wezenlijke vragen vanzelf. Hoe ik aan die instelling kom? Die zie ik in Calabrië overal. Als mijn 82-jarige buurman zijn olijfbomen snoeit, zie ik in hem de allerbeste tennissers terug. Aandacht, toewijding. Hij leeft in het moment en dat is volgens mij de definitie van vrijheid.”

En de definitie van succes? “Doen wat je echt wilt doen”, zegt Šimek. “De nummer vier van de wereld

qua tennis wordt momenteel getraind door Claudio Pistolesi, een oud-leering van mij. Die trainer had ik kunnen zijn, want Pistolesi komt mij nog regelmatig om advies vragen. Maar ik kan niet tegen routine en daarom zou ik die trainer dus eigenlijk helemaal niet kunnen zijn. Als je voor de duizendste keer die oefening met dat rauwe ei laat doen, dan voelt het als een trucje. En als ik iets haat, dan is het mezelf herhalen.”

Dus is Martin Šimek na tenniscoach, interviewer en cartoonist geweest te zijn, nu schrijver en performer geworden. Momenteel werkt hij aan het vervolg op zijn boek *Silvio*, over het leiderschap van Berlusconi, en op zijn zeventigste zou hij in Carré willen staan. Tenzij hij definitief verhuist naar Calabrië natuurlijk. “Voorlopig blijf ik tussen twee landen wonen”, zegt hij. “Omdat ik voor mijn kinderen de optie wil openhouden om hier een bestaan op te bouwen. Maar als ik mocht kiezen, zou ik de laatste periode van mijn leven als een kluizenaar doorbrengen in de Calabrische bossen. Daar sterven van ouderdom, als een herfstblad. Dat lijkt mij de mooiste dood die er is.”

Boek & theater

- * Bloedsinaasappels. Leven in Calabrië (De Bezige Bij), € 16,90.
- * Speellijst theatervoorstelling: www.martinsimek.nl